

УДК 336.71

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

К. А. Бусько

Київський національний торговельно-економічний університет, Київ, Україна

Бусько К.А. Методичні підходи до оцінки транспарентності ризиків діяльності банків.

В статті проведено критичний аналіз існуючих підходів до оцінки рівня транспарентності діяльності банків та їх ризиків на базі методик, запропонованих науково-дослідними інститутами, міжнародними та національними рейтинговими агентствами й визначено переваги й недоліки кожної з них. Розроблено комплексну методичку оцінки рівня транспарентності ризиків діяльності вітчизняних банків з врахуванням вимог національного законодавства та міжнародних рекомендацій в цій сфері. Запропоновано систему санкцій та заходів впливу, що можуть бути застосовані Національним банком України до вітчизняних банків в разі порушення ними вимог до розкриття інформації про ризики їх діяльності в залежності від розрахованого значення інтегрального індексу транспарентності їх ризиків.

Ключові слова: транспарентність ризиків діяльності банків, інтегральний індекс транспарентності ризиків діяльності банків, Базельський комітет, Національний банк України, компенсаційна політика

Бусько Е.А. Методические подходы к оценке транспарентности рисков деятельности банков.

В статье проведен критический анализ существующих подходов к оценке уровня транспарентности деятельности банков и их рисков на основе методик, предложенных научно-исследовательскими институтами, международными и национальными рейтинговыми агентствами и определены преимущества и недостатки каждой из них. Разработана комплексная методика оценки уровня транспарентности рисков деятельности отечественных банков с учетом требований национального законодательства и международных рекомендаций в этой сфере. Предложено систему санкций и мер воздействия, которые могут быть применены Национальным банком Украины к отечественным банкам в случае нарушения ними требований к раскрытию информации о рисках их деятельности в зависимости от рассчитанного значения интегрального индекса транспарентности их рисков.

Ключевые слова: транспарентность рисков деятельности банков, интегральный индекс транспарентности рисков деятельности банков, Базельский комитет, Национальный банк Украины, компенсационная политика

Bus'ko K.A. Methodological approaches to assessing of the banking risks transparency.

The critical analysis of the existing approaches to assessment of the level of banking activities transparency in general and their risks in particular on the base of methodologies proposed by research institutes, international and national rating agencies with identifying the advantages and disadvantages of each of them has been conducted in the article. The comprehensive method for assessing the level of the risks transparency of domestic banks with regard to the requirements of national legislation and international recommendations in this field has been developed. The system of sanctions and measures that can be applied by the National Bank of Ukraine to domestic banks in case of violation of requirements for disclosure of information about the risks of their activities depending on the calculated integral index of their risks transparency values has been proposed.

Keywords: banking risks transparency, integral index of banking risk transparency, Basel Committee, National Bank of Ukraine, compensation policy

У зв'язку з ускладненням архітектури фінансових й товарних ринків й постійним розвитком процесів глобалізації та концентрації банківського капіталу, найбільш актуальною й такою, що викликає дослідницький інтерес є проблема забезпечення транспарентності діяльності банків в цілому та їх ризиків, зокрема. Підтримка належного рівня транспарентності ризиків діяльності банків сприяє підвищенню рівня довіри до них з боку суб'єктів ринку, а отже надає їм можливість суттєво розширювати обсяг клієнтської бази й відповідно нарощувати величину прибутків.

Особлива увага питанням транспарентності ризиків діяльності банків приділяється в документах Базельського комітету, зокрема, в Опорі III «Ринкова дисципліна» в рамках другої версії угоди «Міжнародної конвергенції оцінки капіталу й стандартів капіталу», відомої як «Базель II» [1]. В цьому документі містяться рекомендації Базельського комітету для банків, спрямовані на підвищення рівня транспарентності їх ризиків, шляхом визначення переліку показників, інформація про які має розкриватися банками в офіційній фінансовій звітності, та встановлення вимог щодо регулярності їх оприлюднення.

Національний банк України, враховуючи міжнародні стандарти транспарентності й практику закордонних банків в цій сфері, також розробив ряд законодавчих документів, в яких регламентовано перелік інформації про ризики, що банки в обов'язковому порядку повинні оприлюднювати в складі офіційної фінансової звітності, й порядок її розкриття.

Однак, не дивлячись на підвищену увагу наглядових органів до рівня транспарентності банків, досі не розроблено єдиної методики оцінки рівня транспарентності ризиків їх діяльності. Існуючі підходи, які базуються на дослідженнях науково-дослідних інститутів або рейтингових агентств, з одного боку, є надто загальними й неадаптованими до специфіки національного законодавства, що регулює питання розкриття вітчизняними банками інформації про ризики їх діяльності в офіційних джерелах. З іншого боку, якщо в окремих методиках й враховується факт та повнота розкриття банками інформації про ризики їх діяльності при визначенні загального рівня їх

транспарентності, підходи до оцінки є надто поверхневими й передбачають лише аналіз розкриття даних за основними статтями балансу, що пов'язані з певними видами ризику. Важливим з практичної точки зору є розробка комплексної методики оцінки рівня транспарентності ризиків діяльності вітчизняних банків, яка б враховувала як національні, так і міжнародні вимоги до переліку інформації, що в обов'язковому порядку має розкриватися банками в офіційних джерелах. Зазначене обумовлює актуальність даного наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Різні аспекти забезпечення транспарентності банківської діяльності, наприклад, визначення сутності, обґрунтування необхідності та зв'язку між рівнем транспарентності та ринковою дисципліною банків досліджували такі зарубіжні й вітчизняні вчені як: А. Бельвер, Д. Кауфман (Bellver, Kaufmann, 2001) [2], І. Івасів [3], К. Мельник [4], С. Моїсєєв [5], А. Литовських [6], М. Семенова [7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Поряд з цим в роботах зазначених науковців поняття транспарентності діяльності банків розглядається відносно вузько й недостатньо уваги приділяється аналізу її ризик-складової. До того ж в наукових працях зарубіжних й вітчизняних авторів детально не висвітлюються підходи до оцінки рівня транспарентності ризиків діяльності банків, що є невід'ємною складовою підтримки високого рівня їх транспарентності й розробки ефективних важелів впливу на них у разі порушення встановлених вимог до розкриття банками інформації про ризики, на які вони наражаються. Розкриттю зазначених питань й присвячене дане наукове дослідження.

Метою статті є розробка комплексної методики оцінки транспарентності ризиків діяльності банків з врахуванням національних вимог й міжнародних рекомендацій щодо розкриття банками інформації про ризики, на які вони наражаються.

Для досягнення цієї мети було поставлено наступні завдання:

- провести критичний аналіз існуючих підходів до оцінки рівня транспарентності діяльності банків та їх ризиків на базі методик, запропонованих науково-дослідними інститутами, міжнародними та національними рейтинговими агентствами, визначити переваги й недоліки кожної з них;
- розробити комплексну методику оцінки рівня транспарентності ризиків діяльності вітчизняних банків з врахуванням вимог національного законодавства та міжнародних рекомендацій в цій сфері;
- визначити систему санкцій та заходів впливу, що можуть бути застосовані Національним банком України до вітчизняних банків в разі порушення вимог до розкриття банками

інформації про ризики їх діяльності, на базі запропонованої методики оцінки рівня їх транспарентності.

Виклад основного матеріалу дослідження

У зв'язку з актуалізацією питання впровадження міжнародних стандартів транспарентності діяльності банків в цілому та їх ризиків, зокрема, на основі модифікації місцевого законодавства в цій сфері, важливим й таким що викликає дослідницький інтерес постає питання необхідності розробки комплексної системи оцінки рівня транспарентності вітчизняних банків.

Проведений аналіз існуючих методик оцінки транспарентності діяльності банків дає підстави виділити серед них дві основні групи, а саме такі, що використовуються для аналізу повноти та якості розкриття інформації на рівні центральних банків та транспарентності банків в цілому. Кожна з цих методик передбачає розрахунок індексу транспарентності, який представляє собою процентне співвідношення між сумою балів, які отримав банк за результатами оцінки рівня розкриття ним інформації на базі визначених джерел та максимальною кількістю балів, що може бути отримана банком відповідно до конкретної методики.

Рівень складності кожної з проаналізованих методик суттєво різниться між собою. Так, деякі з них передбачають врахування великої кількості критеріїв для оцінки рівня транспарентності діяльності банків з визначенням вагових коефіцієнтів для кожного з них, інші – проведення простих розрахунків без застосування суттєвих математичних перетворень, що з однієї сторони, не потребує великих затрат часу, однак при цьому не дозволяє точно оцінити рівень транспарентності банку й ускладнює використання суб'єктами ринку отриманих значень індексу для прийняття зважених економічних рішень. Узагальнення існуючих методик оцінки рівня транспарентності діяльності банків в цілому та їх ризиків зокрема з визначенням переваг і недоліків кожної з них наведено в табл. 1.

Слід зауважити також, що серед методик, представлених в табл. 1 можна виділити такі, що базуються на дослідницьких оцінках, розроблених на рівні наукових інститутів або спеціальних груп й структурних комітетів в межах регулятивних органів та ті, що передбачають оцінку рівня транспарентності діяльності банків на комерційній основі міжнародними й національними рейтинговими агентствами.

При цьому використання першої групи методик для визначення рівня транспарентності банків стикається з низкою проблем, серед яких можна зазначити наступні:

- суб'єктивний підхід у формуванні критеріїв та припущень для розрахунку індексу транспарентності банків, оскільки інформаційні блоки, розкриття даних за якими оцінюється, прямо непов'язані з офіційними вимогами наглядових органів на національному та міжнародному

рівнях й формуються виключно з позиції важливості цієї чи іншої інформації для автора методики;

— поверхневий характер оцінки, оскільки в дослідницьких методиках критерії, за якими здійснюється розрахунок індексу транспарент-

ності діяльності банків, недостатньо деталізовані, що не дозволяє провести поглиблений аналіз й побудувати на його основі рейтинг банків за рівнем транспарентності.

— не регламентовано джерела даних, на базі яких проводиться оцінка.

Таблиця 1. Методики розрахунку інтегрального індексу транспарентності банків [7-13]

Назва методики розрахунку індексу транспарентності діяльності банку	Переваги	Недоліки
Оцінка транспарентності діяльності центральних банків		
Методика розрахунку індексу транспарентності центрального банку Ейфінгера-Герааца (EijffingerGeraats transparency index) [8]	Простота розрахунку індексу, адаптація індексу до загальних теоретичних підходів до визначення видів транспарентності центрального банку, універсальність розрахунку індексу – можливість проведення розрахунку для центрального банку будь-якої країни	Однобічність в оцінці рівня транспарентності центрального банку з врахуванням виключно факту розкриття інформації про діяльність в сфері грошово-кредитної політики, недостатня деталізація критеріїв для кожного виду транспарентності, недосконалість методики з точки зору виставлення балів (приймається до уваги лише факт наявності інформації і не враховується її повнота)
Методика розрахунку індексу транспарентності фінансової стабільності центрального банку, розробленого на базі Інституту економічних досліджень Карлова Університету в Празі (автори Роман Горват та Дан Васко) – Financial Stability Transparency Index [9]	Врахування не тільки факту розкриття інформації, але й її повноти та якості при виставленні балів за кожним критерієм, проведення комплексного аналізу за трьома напрямками – якість інформації, періодичність та своєчасність її публікації та організаційне забезпечення й підтримка процесу розкриття даних	Не є універсальною методикою з точки зору комплексної оцінки транспарентності діяльності центрального банку та можливості застосування для оцінки транспарентності діяльності центральних банків певних країн – потребує модифікації відповідно до специфіки законодавства, що регулює діяльність центрального банку на рівні кожної країни
Оцінка транспарентності діяльності банків та їх ризиків		
Методика розрахунку зведеного індексу транспарентності Найера (Банк Англії) [10]	Є простою в застосуванні та потребує аналізу виключно офіційної фінансової звітності банків, може бути застосована для банків практично всіх країн, оскільки оцінюються розкриття інформації за основними активними та пасивними статтями	Є однобічною з точки зору аналізу, оскільки він проводиться на базі єдиного інформаційного джерела – банківського балансу і не передбачає оцінку рівня розкриття інформації в інших джерелах, неповнота охоплення ризиків - не проводиться оцінка транспарентності операційного ризику та ризику сек' юритизованих активів
Методика розрахунку зведеного індексу транспарентності Світового банку (автор Рокко Хуанг) [10]	Високий рівень деталізації завдяки введенню додаткових критеріїв оцінки, що найбільш повно враховують вимоги Базельського комітету в сфері забезпечення транспарентності банків	Недосконалість методики з точки зору відсутності чітких вказівок і пояснень щодо порядку врахування додаткових критеріїв при розрахунку індексу транспарентності банків, неможливість застосування для банків всіх країн, оскільки на рівні місцевого законодавства не було повністю адаптовано національні норми транспарентності банків відповідно до рекомендацій Базельського комітету
Методика оцінки транспарентності банків на основі опитувань, що проводяться на рівні Світового банку (запропонована М.В. Семеновою) [7]	Простота застосування, відсутність необхідності в обробці великого блоку інформації, може бути використана в якості додаткової до основних методик	Загальний характер оцінки рівня транспарентності банків, що заснований виключно на експертній думці без належного наукового та методичного обґрунтування, неможливість самостійного використання для оцінки рівня транспарентності банків
Методика оцінки транспарентності банків рейтинговим агентством Standard&Poof's (індекс інформаційної прозорості) [11]	Є максимально деталізованою з точки зору охоплення критеріїв, за якими аналізується розкриття інформації банками, передбачає оцінку на базі кількох інформаційних джерел, що враховується під час виставлення кінцевого балу за кожним критерієм, врахування корисності інформації з точки зору міжнародного інвестора та факту розкриття даних на кількох мовах	Непрозорість методики з точки зору бальної оцінки та вагових коефіцієнтів для кожного критерію, комерційний характер оцінки, неможливість проведення оцінки суб'єктом ринку самостійно, недостатність врахування специфіки національного законодавства, що регулює питання транспарентності банків, не є достатньою для оцінки транспарентності ризиків діяльності банків, оскільки розкриття інформації про практику управління ризиками охоплює лише декілька критеріїв без достатньої їх деталізації
Методика оцінки транспарентності банків рейтингового агентства «Кредит-рейтинг» спільно з Агентством фінансових ініціатив та рейтингового агентства «UCRA – Українське кредитно-рейтингове агентство» (індекс інформаційної прозорості) [12, 13]	Адаптація до місцевого законодавства з точки зору критеріїв та інформаційних джерел оцінки транспарентності діяльності банків, врахування додаткових критеріїв для врегулювання спірних питань при ранжуванні банків за рівнем транспарентності	Непрозорість методики з точки зору бальної оцінки та вагових коефіцієнтів для кожного критерію, комерційний характер оцінки, неможливість проведення оцінки суб'єктом ринку самостійно, не є достатньою для оцінки транспарентності ризиків діяльності банків, оскільки розкриття інформації про практику управління ризиками охоплює лише декілька критеріїв без достатньої їх деталізації

Слід зауважити також, що серед методик, представлених в табл. 1 можна виділити такі, що базуються на дослідницьких оцінках, розроблених на рівні наукових інститутів або спеціальних груп й структурних комітетів в межах регулятивних органів та ті, що передбачають оцінку рівня прозорості діяльності банків на комерційній основі міжнародними й національними рейтинговими агентствами.

При цьому використання першої групи методик для визначення рівня прозорості банків стикається з низкою проблем, серед яких можна зазначити наступні:

— суб'єктивний підхід у формуванні критеріїв та припущень для розрахунку індексу прозорості банків, оскільки інформаційні блоки, розкриття даних за якими оцінюється, прямо не пов'язані з офіційними вимогами наглядових органів на національному та міжнародному рівнях й формується виключно з позиції важливості цієї чи іншої інформації для автора методики;

— поверхневий характер оцінки, оскільки в дослідницьких методиках критерії, за якими здійснюється розрахунок індексу прозорості діяльності банків, недостатньо деталізовані, що не дозволяє провести поглиблений аналіз й побудувати на його основі рейтинг банків за рівнем прозорості.

— не регламентовано джерела даних, на базі яких проводиться оцінка.

Все це пояснює неофіційний характер першої групи методик, які не можуть бути використані як основні при визначенні рівня прозорості банків.

Використання другої групи методик для оцінки рівня прозорості діяльності банків, в тому числі вітчизняних, також викликає цілий ряд спірних питань, серед яких слід зазначити наступні:

— низький рівень відкритості методик оцінки прозорості діяльності банків з боку рейтингових агентств з точки зору процедур й підходів до розрахунку індексу й присвоєння рейтингів;

— платний характер присвоєння рейтингів і відсутність достатньої прозорості в системі відносин між рейтинговими агентствами й банками з точки зору розміру і характеру винагороди. Той факт, що рейтингові агентства отримують плату за свої послуги від банків безпосередньо, а не від суб'єктів ринку як користувачів, може стати причиною завищення оцінок, що знижує релевантність розрахованих таким чином індексів прозорості діяльності банків.

До того ж практично всі з зазначених вище методик є надто загальними для проведення точної й адекватної оцінки рівня прозорості банків діяльності вітчизняних банків й потребують відповідної модифікації з врахуванням законодавчих вимог й стандартів в цій

сфері як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Отже, узагальнюючи існуючі підходи до оцінки рівня прозорості діяльності банків та їх ризиків, нами пропонується авторська методика розрахунку інтегрального індексу, що характеризує рівень розкриття інформації про ризики вітчизняних банків та значення якого в аналітичних цілях може бути використане для складання їх рейтингу за відповідним показником. Методика розроблена на базі наступних концептуальних характеристик:

1) Формування інформаційних блоків та критеріїв оцінки в межах кожного з них будується на базі національного законодавства, а саме нормативних вимогах НБУ щодо переліку інформації, яка в обов'язковому порядку має оприлюднюватися банками в офіційних джерелах та з врахуванням міжнародно закріплених стандартів в цій сфері, зокрема рекомендацій Базельського комітету щодо прозорості банків діяльності банків. Це дозволяє максимально комплексно поєднати міжнародну та національну практику в сфері забезпечення й підтримки високого рівня прозорості діяльності банків та адекватно оцінити її рівень для банків з іноземним капіталом, діяльність яких виходить за межі національного фінансового й банківського ринків.

2) Проведення комплексного аналізу на основі декількох інформаційних джерел з встановленням пріоритетності кожного з них. Згідно з методикою проводиться розгляд та аналіз загальнодоступної інформації, що міститься в трьох основних джерелах:

а) офіційній річній фінансовій звітності та примітках до неї, що вважається основною з точки зору повноти та якості інформації про ризики діяльності банків, яка в ній розкривається;

б) офіційній інтернет-сторінці банку;

в) офіційному річному звіті, що готується банком як емітентом цінних паперів й проспектах емісії публічних випусків цінних паперів та іншої інформації у відкритому доступі, що банки готують на вимогу регулятивних органів: НБУ, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку тощо.

Відповідно до нашої системи вагів 80% від максимального балу за кожним встановленим критерієм в межах кожного блоку надається у випадку розкриття відповідної інформації на базі першого із зазначених вище інформаційних джерел. Це пояснюється тим, що критерії будувалися на основі вимог до інформації, яка в обов'язковому порядку має розкриватися банками в складі офіційної фінансової звітності й примітках до неї відповідно до національного законодавства та міжнародних рекомендацій. 20% в залишку додаються в тому випадку, якщо відповідна інформація наявна і в інших двох з перерахованих вище джерел (по 10% на кожен з них). Такий підхід ґрунтується на тому, що дублювання інформації підвищує рівень її

доступності для суб'єктів ринку, однак її цінність, з точки зору корисності для безпосереднього користувача, знижується.

3) В межах методики було виділено наступні блоки аналізу, за кожним з яких розраховується індивідуальний індекс прозорості, а саме: кредитний ризик, валютний ризик, процентний ризик, ринковий ризик, ризик ліквідності, географічний ризик, операційний ризик, капітал, компенсаційна політика. Перші шість блоків обрані з врахуванням нормативних вимог НБУ, зокрема переліку категорій ризиків, інформація про які має в обов'язковому порядку розкриватися вітчизняними банками в складі примітки № 39 до річної фінансової звітності згідно «Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України», затвердженої постановою Правління НБУ №373 від 24.10.2011 р. [14].

Введення окремого блоку, присвяченого оцінці рівня розкриття банками інформації про операційний ризик, на нашу думку, є необхідною умовою проведення коректного аналізу рівня прозорості інформація про ризики діяльності на рівні кожного банку. По-перше, у зв'язку з стрімким розвитком інформаційних технологій, недосконалістю механізмів корпоративного управління та внутрішнього контролю, а також зростанням випадків зловживань й шахрайських дій з боку керівників й працівників вітчизняних банків, можливість проведення аналізу рівня цього ризику з боку суб'єктів ринку є необхідною передумовою адекватної оцінки поточного стану банку та можливих його змін у майбутньому. По-друге вимога розкриття інформації про операційний ризик закріплена на міжнародному рівні відповідно до рекомендацій Базельського комітету, який приділяє оцінці та випадкам настання цього ризику підвищену увагу.

Введення блоку, присвяченому оцінці рівня розкриття банками інформації про капітал, є цілком логічним з позиції можливості проведення аналізу рівня захищеності банку від фактичних та потенційних ризиків та наявності й достатності резервів на їх покриття, в тому числі в разі непередбачених коливань ринкової кон'юнктури.

Також слід зазначити, що з врахуванням останніх кроків в напрямку удосконалення нормативних вимог до прозорості банків, зокрема вимог Базеля III в цій сфері, актуальним є введення блоку, присвяченому питанням оцінки рівня розкриття банками інформації про компенсаційну практику, що дозволяє проаналізувати коректність та адекватність оплати праці представників топ-менеджменту та ризик-менеджерів банку з точки зору наявності зв'язку між рівнем таких виплат та загальним рівнем ризикованості та ефективності діяльності банку.

Оцінка рівня прозорості інформації за кожним блоком здійснюється на базі встановлених критеріїв, які мають максимально врахувати не тільки кількість інформації, що

оприлюднюється банками, але і якість такого розкриття, з точки зору її корисності та можливості використання суб'єктами ринку для прийняття зважених економічних рішень на її основі.

4) Інтегральний індекс прозорості ризиків діяльності банків представляє собою суму індивідуальних індексів, розрахованих для кожного блоку шляхом множення кількості балів, які були присвоєні банку за ним на ваговий коефіцієнт, встановлений для кожного блоку відповідно.

Найменший ваговий коефіцієнт на рівні 0.05 встановлений для блоків, присвячених розкриттю інформації про географічний, операційний ризики та компенсаційну політику.

Оцінка рівня прозорості географічного ризику передбачає аналіз концентрації активів та зобов'язань банків в розбивці за регіонами і, як правило, розглядається ними як складова інших видів ризиків, зокрема кредитного. До того ж НБУ, хоч і закріплює окремо вимогу щодо розкриття інформації про цей ризик банками в офіційній фінансовій звітності, але не виділяє його як окрему категорію в класифікації, що запропонована в Методичних вказівках з інспектування банків «Система оцінки ризиків», затверджених постановою Правління НБУ № 104 від 15.03.2004 року [15]. Це є об'єктивним поясненням того, що блоку, присвяченому розкриттю інформації про цей вид ризику в межах методики, було присвоєно найменший коефіцієнт.

Також, враховуючи те, що вимога розкриття інформації про операційний ризик та компенсаційну політику банків поки що не знайшла достатньо широкого відображення на базі національного законодавства і введення блоку оцінки прозорості цих категорій є відповіддю на міжнародні стандарти розкриття інформації про ризики діяльності банків, для них було встановлено вагові коефіцієнти також на рівні 0,05 з аналогією до географічного ризику.

Щодо інших блоків, присвячених розкриттю інформації про кредитний, валютний, процентний ризики, ризик ліквідності та капітал, вагові коефіцієнти для них, враховуючи однакову, на наш погляд, значущість інформації про ці категорії ризику, встановлені на рівні 0,15. Виняток становить блок, присвячений прозорості інформації про ринковий ризик, для якого ваговий коефіцієнт дорівнює 0,1. Це пояснюється тим, що більшість банків, особливо з іноземним капіталом, розглядають ринковий ризик як узагальнюючий для валютного, процентного та фондового ризиків, розкриттю інформації про які (окрім фондового), присвячено окремі блоки, та корисність повторного оприлюднення даних про них в контексті ринкового ризику знижується.

5) Як було зазначено вище в межах кожного блоку окремо оцінюється рівень розкриття інформації відповідно до національних та міжнародних стандартів, а саме вимог

нормативних документів НБУ та рекомендацій Базельського комітету щодо прозорості банків, при чому встановлюються вагові коефіцієнти для кожної з цих груп окремо. В основному в межах кожного блоку для критеріїв, які присвячені розкриттю інформації, що відповідає рекомендаціям Базельського комітету, було присвоєно проміжний ваговий коефіцієнт на рівні 0,3, а вимогам НБУ – 0,7 відповідно (по-перше, враховуючи рекомендаційний характер перших та обов'язковий других й по-друге, те, що на рівні банківської системи України поки що не було проведено остаточних реформ з метою повного переходу на стандарти Базеля II та Базеля III в цілому й в контексті забезпечення прозорості банків зокрема). Виняток становить блок, присвячений розкриттю інформації про кредитний ризик та капітал, в рамках яких для критеріїв, які пов'язані з рекомендаціями Базельського комітету застосовується проміжний ваговий коефіцієнт 0,4, а вимогами НБУ – 0,6 відповідно. Такий підхід базується на тому, що НБУ вже зробив певні кроки на шляху впровадження міжнародних підходів до оцінки рівня кредитного ризику та достатності капіталу на його покриття, зокрема після прийняття таких документів як «Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими

операціями», затвердженого постановою Правління НБУ № 23 від 23.01.2012 [16] та проекту постанови Правління НБУ «Про підходи до запровадження Базеля II» [17]. Отже, підвищена вимога оприлюднення інформації згідно рекомендацій Базельського комітету в межах зазначеного вище блоку в контексті оцінки рівня прозорості вітчизняних банків є цілком об'єктивною.

6) Слід, зауважити, що оцінка прозорості вітчизняних банків в контексті рекомендацій Базельського комітету, проводиться лише для банків з іноземним капіталом до моменту офіційного закріплення обов'язковості розкриття цієї інформації на рівні нормативних документів НБУ. Отже, формула розрахунку інтегрального індексу прозорості ризиків діяльності державних банків та банків, в капіталі яких немає частки участі іноземних інвесторів є дещо модифікованою (при розрахунку інтегрального індексу для цієї групи банків не враховуються проміжні вагові коефіцієнти, встановлені в межах кожного блоку окремо для позицій, що відповідають вимогам НБУ та рекомендаціям Базельського комітету щодо розкриття інформації про ризики їх діяльності).

В узагальнюючому вигляді описані вище підходи, на базі яких розроблена методика оцінки прозорості ризиків діяльності банків представлені в табл. 2.

Таблиця 2. Підходи до розрахунку інтегрального індексу прозорості ризиків діяльності банків

Назва складових інтегрального індексу	Характеристика	Вага індексу	Назва підіндексу прозорості	Вага підіндексу
1	2	3	4	5
Індивідуальний індекс прозорості кредитного ризику	Рівень розкриття інформації про структуру кредитного портфеля та політику банку щодо управління кредитним ризиком, в тому числі методів його зниження, для оцінки ефективності кредитної політики банку та проведення оцінки якості кредитного портфеля й попередження її зниження	0,15	Підіндекс прозорості кредитного ризику нбу	0,6
			Підіндекс прозорості кредитного ризику базельського комітету	0,4
Індивідуальний індекс прозорості валютного ризику	Рівень розкриття інформації про політику в сфері управління валютним ризиком, в тому числі чутливість банку до значних коливань валютного курсу та засоби його хеджування, для оцінки залежності банку від зміни кон'юнктури національного й міжнародного валютного ринків	0,15	Підіндекс прозорості валютного ризику нбу	0,7
			Підіндекс прозорості валютного ризику базельського комітету	0,3
Індивідуальний індекс прозорості процентного ризику	Рівень розкриття інформації про політику банку в сфері управління процентним ризиком та чутливість банку до змін процентних ставок за процентними активами й зобов'язаннями й рівень чистого розриву між ними для оцінки залежності банку від значних коливань ринкових ставок та ставок, що використовуються як базові при коригування плаваючих ставок за відповідними інструментами	0,15	Підіндекс прозорості процентного ризику нбу	0,7
			Підіндекс прозорості процентного ризику базельського комітету	0,3
Індивідуальний індекс прозорості ринкового ризику	Рівень розкриття інформації про політику банку в сфері управління ринковим ризиком та вплив на капітал й прибуток/збиток банку цін на інструменти фондового й товарного ринків, що обліковуються в портфелі банку, для оцінки його залежності від значних коливань кон'юнктури відповідних ринків	0,10	Підіндекс прозорості ринкового ризику нбу	0,7
			Підіндекс прозорості ринкового ризику базельського комітету	0,3

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5
Індивідуальний індекс прозорості ризику ліквідності	Рівень розкриття інформації про політику банку в сфері управління ризиком ліквідності й наявність суттєвого розриву між відповідними статтями фінансових активів та зобов'язань для оцінки здатності банку виконувати свої зобов'язання своєчасно та в повному обсязі	0,15	Підіндекс прозорості ризику ліквідності НБУ	1
Індивідуальний індекс прозорості географічного ризику	Розкриття інформації про географічну концентрацію фінансових активів та зобов'язань для оцінки залежності банку від несприятливих коливань кон'юнктури окремих регіонів	0,05	Підіндекс прозорості географічного ризику НБУ	1
Індивідуальний індекс прозорості операційного ризику	Розкриття інформації про політику управління операційним ризиком, в тому числі методів його оцінки й зниження для аналізу наявності в банку ефективної системи захисту від зловживань в сфері корпоративного управління, внутрішнього контролю та інформаційних технологій	0,05	Підіндекс прозорості операційного ризику базельського комітету	1
Індивідуальний індекс прозорості капіталу	Розкриття інформації про рівень та структуру капіталу для оцінки достатності капітальної бази банку та наявності резервів для покриття ризиків в разі непередбачених коливань кон'юнктури фінансових й товарних ринків	0,15	Підіндекс прозорості капіталу НБУ	0,6
			Підіндекс прозорості капіталу базельського комітету	0,4
Індивідуальний індекс прозорості компенсаційної політики	Розкриття інформації про політику винагород для встановлення факту наявності залежності між сумою винагород, що виплачуються керівництву та ризик-менеджерам, рівню ризиків та ефективності діяльності банку	0,05	Підіндекс прозорості компенсаційної політики НБУ	0,8
			Підіндекс прозорості компенсаційної політики базельського комітету	0,2

Джерело: Власна розробка автора

Таким чином, інтегральний індекс прозорості ризиків діяльності вітчизняних банків, враховуючи вищезазначене, може бути розрахований за наступною формулою:

$$I_{\text{тр.р.}} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n I_i^i * q_i * 100\%, \quad (1)$$

де $I_{\text{тр.р.}}$ – інтегральний індекс прозорості ризиків діяльності банків;

n – кількість блоків, за якими оцінюється рівень розкриття банками інформації;

I_i^i – індивідуальний індекс прозорості ризиків в межах кожного блоку;

q_i – ваговий коефіцієнт, що визначає рівень значущості розкриття інформації в межах кожного блоку.

При цьому індивідуальні індекси прозорості ризиків в межах кожного блоку інформації розраховуються за формулою:

$$I_i^i = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n k_{\text{нбу}^i} * q_{\text{нбу}^i} + \frac{1}{m} \sum_{i=1}^n k_{\text{бкі}^i} * q_{\text{бкі}^i}, \quad (2)$$

де I_i^i – індивідуальний індекс прозорості в межах кожного блоку;

n – кількість критеріїв в межах кожного блоку, розкриття інформації за якими оцінюється згідно нормативних вимог НБУ;

$k_{\text{нбу}^i}$ – сума балів, отриманих на основі оцінки рівня прозорості ризиків діяльності банків згідно нормативних вимог НБУ в межах кожного блоку;

$q_{\text{нбу}^i}$ – ваговий коефіцієнт, що визначає рівень значущості розкриття інформації згідно нормативних вимог НБУ в межах кожного блоку;

m – кількість критеріїв в межах кожного блоку, розкриття інформації за якими оцінюється згідно рекомендацій Базельського комітету;

$k_{\text{бкі}^i}$ – сума балів, отриманих на основі оцінки рівня прозорості ризиків діяльності банків згідно рекомендацій Базельського комітету в межах кожного блоку;

$q_{\text{бкі}^i}$ – ваговий коефіцієнт, що визначає рівень значущості розкриття інформації згідно рекомендацій Базельського комітету в межах кожного блоку.

Значення інтегрального індексу прозорості ризиків діяльності вітчизняних банків, розрахованих на базі зазначеної вище методики, може бути використане для складання їх рейтингу за рівнем інформаційної прозорості з метою проведення комплексного аналізу прозорості ризиків банків України й розробки ефективної системи заходів щодо його підтримки або підвищення.

Враховуючи розраховане значення інтегрального індексу пропонуємо поділити вітчизняні банки на 5 груп, для кожної з яких встановлено певний діапазон його значень, а саме виділити окремо банки, які характеризуються високим, достатнім, середнім, низьким та критичним рівнем прозорості ризиків їх діяльності. При цьому з метою створення додаткових стимулів для банків підтримувати високий рівень прозорості ризиків пропонуємо НБУ скласти рейтинг банків в залежності від значення відповідного індексу та застосовувати систему

заходів впливу та санкцій до банків у випадку його зниження нижче певної критично встановленої межі в межах кожної групи (див. табл. 3). При цьому при поділі банків на зазначені групи враховується не тільки фактичне розрахункове значення інтегрального індексу, але й його динаміка протягом останніх трьох років, що дає можливість більш глибоко оцінити рівень транспарентності ризиків банків на базі ретроспективних даних та прогнозувати тенденції його зміни у майбутніх періодах. Період спостереження в три роки, встановлений з врахуванням того, що запропонована нами методика була розроблена на базі «Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової

звітності банків України», яка була прийнята НБУ в кінці 2011 року й відповідно до якої було значно модифіковано вимоги до розкриття інформації про практику управління ризиками в банках, що обумовлює нерелевантність проведення аналізу звітності вітчизняних банків, складеної в період до 2012 року, на предмет повноти та якості розкриття інформації про ризики їх діяльності. Надалі період спостереження може бути розширений. Слід зазначити, що виділені нами критерії оцінки в межах кожного блоку мають переглядатися в разі суттєвих змін в законодавстві, що регламентує порядок розкриття банками інформації про ризики їх діяльності, на національному та міжнародному рівнях.

Таблиця 3. Рейтингова система банків за рівнем транспарентності ризиків їх діяльності

Рейтинг банку	Значення інтегрального індексу транспарентності ризиків діяльності банків	Рівень транспарентності ризиків діяльності банків	Заходи впливу, що можуть бути застосовані до банку
А	81-100%	високий рівень транспарентності	Ніякі додаткові заходи впливу та санкції до банку не застосовуються
Б	61-80%	достатній рівень транспарентності	Ніякі додаткові заходи впливу та санкції до банку не застосовуються
С	41-60%	середній рівень транспарентності	До банку може бути застосоване письмове застереження, у випадку, якщо факт падіння рівня транспарентності ризиків його діяльності нижче 60% зафіксовані вперше. У письмовому застереженні зазначається вимога до банку щодо виправлення у встановлені строки фінансової звітності відповідно до встановлених норм. У разі невиконання цієї вимоги банком або виявлення наступних фактів зниження індексу транспарентності ризиків його діяльності нижче встановленого рівня, до нього мають бути застосовані штрафні санкції у відсотках до зареєстрованого розміру статутного капіталу
Д	21-40%	низький рівень транспарентності	До банку мають бути застосовані дві групи штрафних санкцій: у відсотках до розміру позиції, що наражає його на відповідний ризик, інформація про який не розкрита банком, та до зареєстрованого розміру його статутного капіталу. Розмір штрафних санкцій встановлюється в залежності від кількості зареєстрованих фактів зниження індексу транспарентності ризиків банку нижче 40% протягом останніх трьох років
Е	0-20%	критичний рівень транспарентності	До банку поряд зі штрафними санкціями має бути застосована вимога обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих операцій, що наражають його на ризики, інформація про які залишається нерозкритою в складі офіційних джерел

Джерело: Власна розробка автора

Отже, запропонована нами методика оцінки транспарентності ризиків вітчизняних банків, на наш погляд, має наступні переваги:

- 1) Комплексність оцінки, завдяки оптимального поєднанню національних та міжнародних вимог до розкриття інформації банками про ризики, що супроводжують їх діяльність, з встановленням рівня значущості для кожної з них.
- 2) Широка база оцінки на основі використання декількох інформаційних джерел з врахуванням рівня корисності кожного з них з точки зору можливості використання суб'єктами ринку для прийняття зважених економічних рішень на їх основі.
- 3) Багатоаспектність аналізу, який передбачає максимальне охоплення видів ризиків, на які наражаються вітчизняні банки в процесі своєї діяльності з врахуванням їх національної та міжнародної класифікацій, а також оцінка рівня

розкриття банками інформації про достатність капіталу та наявність в банку резервів на покриття всіх наявних й потенційних ризиків. При цьому відповідно до запропонованої нами методики враховується не тільки кількість інформації, але й її якісні характеристики, отже сам факт розкриття даних за кожним з визначених критеріїв не гарантує отримання банком максимального балу за ним.

- 4) Можливість застосування для оцінки рівня транспарентності всіх вітчизняних банків незалежно від форми власності та масштабів діяльності, оскільки методикою передбачено модифікація порядку розрахунку інтегрального індексу в залежності від характеру діяльності банку та структури його власності.

- 5) Динамічність аналізу, що передбачає присвоєння рейтингів банкам за рівнем транспарентності ризиків їх діяльності не тільки на базі

розрахованого значення інтегрального індексу на конкретний момент часу, але й з врахуванням його динаміки протягом декількох періодів, що є важливим аспектом з точки зору стимулювання банків підтримувати стабільно високий рівень розкриття інформації про ризики їх діяльності на постійній основі.

б) Прозорість методик з точки зору повноти розкриття інформації про критерії та підходи до оцінки та можливість її використання для проведення відповідного аналізу рівня транспарентності ризиків вітчизняних банків всіма суб'єктами ринку.

Висновки

На основі аналізу методик оцінки транспарентності діяльності банків, розроблених на базі міжнародних та національних рейтингових агентств, світових регуляторів та дослідних інститутів було запропоновано комплексну методику оцінки транспарентності ризиків діяльності банків та розрахунку інтегрального індексу з врахуванням нормативних вимог НБУ та рекомендацій Базельського комітету в цій сфері. За результатами розрахунку інтегрального індексу транспарентності ризиків діяльності та з врахуванням його динаміки протягом кількох

періодів пропонуються розділити банки на 5 груп: такі, що характеризуються високим, достатнім, середнім, низьким та критичним рівнем транспарентності, – що є корисним з точки зору проведення їх порівняльного аналізу та розробки на рівні регулятора системи заходів впливу, спрямованих на підвищення рівня транспарентності ризиків діяльності банків.

Отже, результати розрахунку інтегрального індексу транспарентності ризиків діяльності вітчизняних банків та побудова на базі цього їх рейтингів за цим показником дозволяє:

- оцінити поточний рівень розкриття інформації про ризики діяльності вітчизняних банків та динаміку його змін, в тому числі для проведення порівняльного аналізу з рівнем транспарентності ризиків міжнародних банків;
- розробити систему заходів, спрямованих на підвищення рівня транспарентності ризиків вітчизняних банків шляхом розробки спеціальних програм та модифікації національного законодавства в цій сфері;
- оцінити наявність зв'язку між рівнем транспарентності ризиків діяльності банків та рівнями їх прибутковості, ризикованості та фінансової стійкості.

Abstract

Taking into consideration the increasing of the financial and commodity markets architecture complexity, the constant development of globalization processes and the concentration of banking capital, the most relevant and those causing research interest is the problem of transparency of banks in general and their risks in particular. It has still not developed a unified approach to assessment of the banks' risks transparency level despite the increased attention of Supervisory authorities to this issue. So, the purpose of this article is to develop a comprehensive methodology for assessing the transparency of banks' risks with regard to national requirements and international recommendations regarding the disclosure of information by banks about the risks of their activities. It has been made the critical analysis of existing approaches to assessment of the banks' transparency level according to the methodologies proposed by research institutes, international and national rating agencies with identifying the advantages and disadvantages of each of them. On the basis of the conducted analysis it has been developed a complex methodology involving the calculation of the integral index of banks' risks transparency, which allows to:

- assess the current level of disclosure of the information about risks by domestic banks and the dynamics of its changes, including comparative analysis with the transparency of the risks of international banks;
- develop the system of measures aimed to achieve the greater transparency of the risks of domestic banks through the development of special programs and modification of national legislation in this sphere;
- evaluate the link between the transparency of banks' risks and rates of return, riskiness and financial stability.

JEL Classification: G21.

Список літератури:

1. Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework -Comprehensive Version, BCBS, Jun 2006. – 347 p.
2. Bellver A., Kaufmann D. Towards Transparency: New Approaches and Their Application to Financial Markets / A. Bellver, D. Kaufmann // The World Bank Research Observer. – 2001. – № 16(1). – P. 41-57.
3. Івасів І.Б. Універсальний банкінг: ризики та переваги. – «Вчені записки»: Наук. зб. – Відп. ред. А.Ф. Павленко. – К.: КНЕУ, 2003. – С. 100-105.

4. Мельник К.К. Транспарентність як необхідна умова забезпечення ефективності системи комунікацій центрального банку / К.К. Мельник // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2010. – Випуск 29. – С. 23-29.
5. Моисеев С.Р. Транспарентность банков и рыночная дисциплина: поиск эффективных решений / С. Моисеев // Банковское дело. – 2011. – № 1. – С. 30-36.
6. Литовских А.М. Транспарентность и ее влияние на деятельность банковского сектора / А.М. Литовских // Известия ТРТУ. Тематический выпуск «Системный анализ в экономике и управлении». – 2006. – № 17 (22). – С. 310-313.
7. Семенова М.В. Прозрачность банковской системы и рыночная дисциплина: поиск зависимости [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://lia.hse.ru/data/2010/10/26/1222931597/semenova_prozrahnost.pdf.
8. Ахметчина А.В. Независимость центрального банка в системе факторов долгосрочного экономического роста / А.В. Ахметчина // Финансы, денежное обращение и кредит, №1(74), 2011. – С. 280-283.
9. Horváth R., Vaško D. Central Bank Transparency and Financial Stability: Measurement, Determinants and Effects / Institute of Economic Studies, Charles University, Prague, April 25, 2013. – 37 с.
10. Huang R. Bank Disclosure Index Global Assessment of Bank Disclosure Practices /World Bank, September 2006. – 39 с.
11. Дослідження інформаційної прозорості банків України в 2009 році: Зростання прозорості на фоні падіння довіри інвесторів / Спільне дослідження Standard&Poor's та агентства фінансових ініціатив за підтримки проекту USAID «Розвиток ринків капіталу», 3 грудня 2009 р. – 39 с.
12. Офіційний сайт рейтингового агентства «Кредит-рейтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.credit-rating.ua>.
13. Офіційний сайт рейтингового агентства «Українське кредитно-рейтингове агенство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ucra.com.ua/>.
14. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України: Постанова НБУ від 24 жовтня 2011 року № 373 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/z1288-11.
15. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: Постанова Правління НБУ від 15 березня 2004 року №104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36986>.
16. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями: Постанова НБУ від 25 січня 2012 року № 373 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/z0231-12.
17. Щодо розгляду проекту постанови Правління НБУ [Електронний ресурс]. Лист від 30.12.2004 № 42-412/4010-13749. – Режим доступу <http://www.uazakon.com/document/fpart55/idx55691.htm>.

References:

1. Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework -Comprehensive Version, BCBS. (Jun, 2006). p. 347.
2. Bellver, A. and Kaufmann, D. (2001). Towards Transparency: New Approaches and Their Application to Financial Markets. The World Bank Research Observer, 16 (1), 41-57.
3. Ivasiv, I.V. (2003). Universalny bankinh: rzyky ta perevahy. – "Vcheni zapysky" [Universal banking: the risks and benefits. – "Scientists notes"]. A.F. Pavlenko (Eds.). K.: KNEU, 100-105.
4. Melnyk, K.K. (2010). Transparentnist yak neobkhidna umova zabezpechennya efektyvnosti systemy komunikatsiy tsentralnoho banku [Transparency as a prerequisite to ensure the effectiveness of the central bank's communications]. Problems and prospects of the banking system of Ukraine. Issue 29, 23-29.
5. Moiseev, S.R. (2011). Transparentnost bankov i rynochnaya distsiplina: poisk effektivnykh resheniy [Transparency and market discipline of banks: the search for effective solutions]. Banking, 1, 30-36.
6. Litovskich, A.M. (2006). Transparentnost i yeye vliyaniye na deyatelnost bankovskogo sektora [Transparency and its impact on the banking sector]. News TRTU. Special Issue "System analysis in economics and management", 17 (22), 310-313.
7. Semenova, M.V. (2010). Prozrachnost bankovskoy sistemy i rynochnaya distsiplina: poisk zavisimosti [Transparency of the banking system and market discipline: dependence search]. Money and credit, 10, 69-75. Retrieved from http://lia.hse.ru/data/2010/10/26/1222931597/semenova_prozrahnost.pdf.
8. Achmetchina, A.V. (2011). Nezavisimost tsentralnogo banka v sisteme faktorov dolgosrochnogo ekonomicheskogo rosta [Independence of the central bank in the system of long-term growth factors]. Finance, monetary circulation and credit, 1 (74), 280-283.

9. Horvath, R. and Vasko, D. (2013). Central Bank Transparency and Financial Stability: Measurement, Determinants and Effects. Institute of Economic Studies, Charles University, Prague. (April 25, 2013). p. 37.
10. Huang, R. (2006). Bank Disclosure Index Global Assessment of Bank Disclosure Practices. World Bank. (September, 2006). p. 39.
11. Doslidzhennya informatsiyanoi prozorosti bankiv Ukrayiny v 2009 rotsi: Zrostannya prozorosti na foni padinnya doviry investoriv / Spilne doslidzhennya Standard&Poors ta ahentstva finansovykh initsiatyv za pidtrymky za pidtrymky proektu USAID «Rozvytok rynkiv kapitalu» [Research of the transparency of the Ukrainian banks in 2009: increase transparency on the background of falling investor confidence / Joint Research of the Standard & Poor's and Financial Initiatives Agency supported by the USAID «Capital Markets development project»]. (3 December 2009). p. 39.
12. Ofitsiyyny sayt reytnhovoho ahentstva «Kredyt-reytnh» [Official site of the rating agency "Credit-rating"]. Retrieved from <http://www.credit-rating.ua>.
13. Ofitsiyyny sayt reytnhovoho ahentstva «Ukrayinske kredytno-reytnhove ahentstvo» [The official site of the rating agency "Ukrainian credit rating agency"]. Retrieved from <http://ucra.com.ua/>.
14. Instruktsiya pro poryadok skladannya ta opryludnennya finansovoyi zvitnosti bankiv Ukrayiny: Postanova NBU vid 24 zhovtnya 2011 roku № 373 [Instructions on compiling and publication of financial statements of Ukrainian banks: NBU Resolution of 24 October 2011 № 373]. (2011, October 24). Retrieved from zakon.rada.gov.ua/go/z1288-11.
15. Metodychni vказivky z inspektuvannya bankiv «Systema otsinky ryzykiv»: Postanova Pravlinnya NBU vid 15 bereznya 2004 roku №104 [Guidelines for the inspection of banks «Risk assessment system»: NBU Board Resolution of 15 March 2004 №104]. (2004, March 15). Retrieved from <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36986>.
16. Polozhennya pro poryadok formuvannya ta vykorystannya bankamy Ukrayiny rezerviv dlya vidshkoduvannya mozhlivykh vtrat za aktyvnymy bankivskymy operatsiyamy: Postanova NBU vid 25 sichnya 2012 roku № 373 [Regulations on the procedure of formation and use of Ukrainian banks reserves for possible losses on active banking operations: NBU decree of January 25, 2012 № 373]. (2012, January 25). Retrieved from zakon.rada.gov.ua/go/z0231-12.
17. Shchodo rozhlyadu proektu postanovy Pravlinnya NBU. Lyst vid 30.12.2004 № 42-412/4010-13749 [Regarding the draft of the NBU's Resolution. Letter of 30.12.2004 № 42-412/4010-13749]. (2004, December 30). Retrieved from <http://www.uazakon.com/document/fpart55/idx55691.htm>.

Надано до редакційної колегії 15.12.2015

Бусько Катерина Андріївна / Kateryna A. Busko
katefanhik@mail.ru

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Методичні підходи до оцінки прозорості банків [Електронний ресурс] / К. А. Бусько // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2016. – № 1 (23). – С. 88-98. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/n1.html>